

Particulier bosbezit, wie wil dat nog?

Een bos bezitten lijkt een grote luxe. Maar de verantwoordelijkheid voor een bos is ook een last op de schouders van de eigenaar. Waarom wil iemand in deze tijd nog bos bezitten en hoe houden particuliere bouseigenaren het hoofd boven water? Een portret van vier trotse bosbezitters.

— Hans Kamerbeek (journalist)

Caroline en Floris van der Lande

Floris van der Lande, De Hoevens

“Wij kiezen voor duurzaam beheer én behoud van het cultuurlandschap”

> “WIJ HEBBEN UIT OVERTUIGING gekozen voor duurzaam beheer en behoud van het historische cultuurlandschap. Bosbouw blijkt hier niet rendabel. We oogsten dus geen hout, maar ontwikkelen natuurbos. Ons doel is een gevarieerd bos met hoge natuurwaarden en biodiversiteit. Dit beheer geeft bijzondere planten en dieren de kans om te gedijen. Bezoekers en gebruikers van het landgoed dragen bij aan de instandhouding van al dit moois.

Beheer en ontwikkeling van natuur en landschap geven meerwaarde aan het landgoed. Die natuurwaarden vullen het historische verhaal aan. Samen verhogen ze de aantrekkelijkheid. Via de mensen die op het landgoed verblijven, levert het bos dus indirect omzet op.”

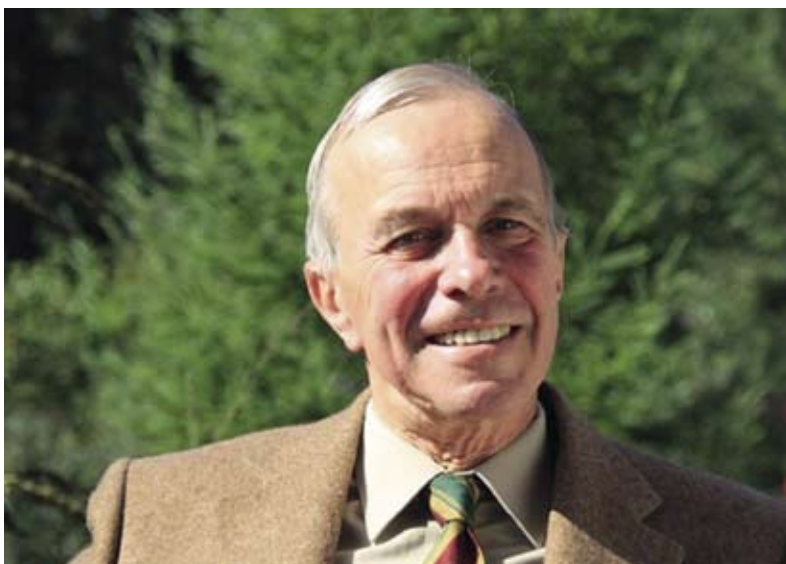
“We brachten lanen en zes kilometer houtwal terug op basis van oude kaarten. De eerste resultaten zijn er, met de terugkeer van rodelijstsoorten als zonnedauw en moeraswolfsklauw. Met de stichting Korensla herintroduceerden we oude graanrassen en bijzondere akkeronkruiden op vijftien hectare akkerreservaat. Daarmee bevorderen we de agrobiodiversiteit. We telen onder meer de zeldzame Sint-Jansrogge, huttentut en zwarte haver. Verder helpen we met de ontwikkeling van de fauna. Zo krijgt de herintroductie van het korhoen weer een kans.”

“Op de Hoevens komen veel lijnen van mensen en organisaties samen. Het landgoed werkt met Het Brabants Landschap aan natuurbeheer en recreatie. Boeren snoeien houtwallen voor het hakhout. Biologische boeren laten hun jongvee op de natuurgraslanden grazen. Een imker produceert landgoedhoning. ‘Met vier aangrenzende landgoederen ontwikkelen we een gebiedsplan voor natuur, landschap, cultuurhistorie, rood voor groen en recreatie. Een kudde Kempische heideschapen wordt ingezet voor natuurbegrazing. Onze bezoekers mogen een dag mee met de kudde. Verder is De Hoevens aangesloten bij de Gastvrije Landgoe-

deren, het Europees Centrum voor Eco en Agro Toerisme en Stichting Natuurkampeerreinen. “

“Andere particuliere eigenaren adviseer ik: zorg voor veel sterke banden met de omgeving, met gemeente, provincie, boeren en bevolking. Een ander advies: maak je niet afhankelijk van één inkomstenbron, maar zorg voor een rijk scala.” <

De Hoevens is eigendom van Caroline M.A. van der Lande-Vogels en ligt in de gemeenten Alphen-Chaam en Goirle. Zij en haar man namen het beheer over in 1990 en wonen er met hun vier kinderen. Zij herbouwden onder meer een Vlaamse Schuur voor vergaderingen en groepen. Het landgoed telt 190 hectare, waarvan 60 hectare bos/houtwallen/lanen bestaande uit Hollandse en Amerikaanse eiken, beuken, grove dennen, Corsicaanse dennen, linden. Leeftijd varieert van 5 tot ruim 100 jaar. Inkomsten uit recreatie (kampen, vergaderingen, vrienden- en familie-groepen), pacht/verhuur en subsidies Programma Beheer voor natuur. Het landgoed heeft een NSW-status en is deels opengesteld. Groot scala aan activiteiten, zoals workshops, themawandelingen, paarden en communicatie, weerbaarheidstraining, massage, schilderen, natuurlijk koken, high tea, yoga in het jachthuis, helpen met landschapsonderhoud. Samen met twee molenaars en zeven bakkers uit zeven dorpen ontwikkelde het landgoed ontbijtkoek en koekjes van Sint-Jansrogge. Onder hetzelfde label 'Landgoed de Hoevens natuurlijk genieten' worden nog twee streekproducten verkocht via bakkers, VVV's en op de camping, namelijk honing en bier van Sint-Jansrogge. Er zijn plannen voor een vleermuizenkelder.
www.dehoevens.nl

Dolf van der Weij

“Ik wil aandacht voor de eigen waarde van natuur”

> DOLF VAN DER WEIJ LEIDDE lang een financieel adviesbureau voor managers. Van de opbrengst kocht hij Landgoed Heidehof. “Waarom ik bouseigenaar ben? Mijn eerste motief is meer kwaliteit in gebieden waar

de natuur vóór gaat.” Hij vormt het productiebos om tot een gemengd bos met veel structuur en een inheems karakter, waar de mens steeds minder ingrijpt. Twee jaar geleden werd op het landgoed de Vereniging Nieuwe Wildernis opgericht in aanwezigheid van prinses Irene en filosoof-ecoloog professor Matthijs Schouten. Nieuwe Wildernis telt nu 130 hectare verspreid over vijftien gebieden van particulieren, Staatsbos-beheer en Drents Landschap. Daar volgt de natuur de eigen dynamiek in ontoegankelijk bos, dat is teruggegeven aan de natuur; de eigenaar komt er nooit meer, aldus de verenigingsstatuten. “Het doel is om de intrinsieke waarde van natuur onder de aandacht te brengen”, zegt Van der Weij, voorzitter van de vereniging.

“Mijn tweede motief: re-integratie van mens en natuur. Dat gebeurt via vogelaars, wandelaars, natuurbewustzijns cursussen, outplacementtrainingen met Van Ede & Partners in een boshuis zonder gas en elektra, een meditatief spiraalvormig pad in een gletsjerkuil, de restauratie van een onderduikerhol en het Natuur- en Inzichtspel, een soort Tarotkaarten met natuurfoto's van Heidehof. Er komt een natuurbegraafplaats.”

Het derde motief? “Meer maatschappelijke en politieke waardering voor natuur. Om die reden was ik actief voor het Bosschap en voorzitter van Landschapsbeheer Drenthe. Ik bevorder harmonieuze contacten tussen overheden, terreinbeherende organisaties en particuliere bouseigenaren.”

“Na mijn diensttijd heb ik met vijf vrienden gewerkt in de bossen bij het Zweedse Uppsala en veel geleerd. Maar in het Japanse concentratiekamp in Indië is mijn liefde geboren. Rond het kamp stond tropisch bos met prachtige varens. Uren stond ik achter het prikkeldraad vanuit het vieze kamp naar dat bos te kijken. Nog geeft de beleving van bos een vrijheidsgevoel en een 'unio mystica', een verbinding met de natuur.”

“Een landgoed met alleen bos en natuur is onrendabel. Er moet altijd geld bij. Maar dankzij een passage in de Wet Inkomstenbelasting bespaar ik veel. Omdat ik geen gebruik maak van de Bosbouwvrijstelling moet ik mijn bosbouwinkomsten opgeven. Ik mag alle kosten aftrekken, ook de voorbelasting van de BTW. Verliezen in de BV mogen we compenseren met persoonlijke inkomsten. Maar dit kan alleen als je een onderneming hebt met personeel, die geld kan opleveren.”

“Het is jammer dat we natuurbeheer rendabel moeten maken met andere activiteiten. Voor waterbeheer betalen we waterschapslasten. Waarom belasten we de gemeenschap niet voor het onmisbare natuurbeheer?” <

Dolf van der Weij (73) en echtgenote Annetje Braat (63), kochten Heidehof te Eext (Drenthe) in 1996 van AMEV, 20 hectare heide, 80 hectare oud bos (1929), dat 500 m³ hout per jaar oplevert. Zij bouwden in 1998 een houten huis op palen over de ruïnes van het oude landhuis. Nieuw aangelegd bos kwam erbij in 2000 en komt er ook nog in 2012, totaal 73 hectare. Het landgoed is eigendom van een NSW BV, opengesteld en FSC-gecertificeerd. Een eigen klein beheerapparaat werkt volgens een natuur- en bosbeheerplan. Een deel is afgesloten vanwege de voorkomende rodelijstsoorten.

foto Roel van Tour

Janneke Godziejewski-Esselink

“Ik heb een Klankbordgroep om me heen met een grote variëteit aan leden”

> JANNEKE GODZIEJEWSKI-ESSELINK (40): “Een landgoed beheren is geen profijtelijke bezigheid. Het is daarom moeilijk uit te leggen waarom ik dit doe. Waarschijnlijk moet je zo opgegroeid zijn om dat te begrijpen.” Al vroeg heeft ze een Klankbordgroep om zich heen verzameld met allerlei mensen, zoals bewoners van Kreil, burens, recreatieondernemers uit de buurt, andere landgoedeigenaren, maar ook een fiscalist, een bankdirecteur, een ecohydroloog, ambtenaren van gemeente, provincie, waterschap en recreatieschap. Kreil kreeg hiervoor subsidie van de provincie en van de stichting Waardevol Cultuurlandschap vanwege het experimentele karakter en de brede samenstelling van deze groep. De gemeente ziet dit als een proefproject om kennis en ervaring op te doen die bij andere landgoederen gebruikt kunnen worden. Rond Winterswijk liggen 140 landgoederen.

“Landgoed Kreil is een klassiek NSW-landgoed met 1/3 bos. Sinds de rangschikking in 1936 is daar op een enkele bomenrij na niets aan veranderd. De meeste bosjes dateren van vóór 1850. De naaldhoutteelt van rond

1900 heeft langzamerhand plaats gemaakt voor een gemengd bos waarin exoten voor kleur zorgen. De eeuwenoude beukenlaan hebben we dit jaar als gevolg van overstromingen en de daaropvolgende honingzwam helaas moeten kappen. In het verlengde van de stormschade van 2010 hebben we daar een lanenherstelplan op los gelaten. De meest aangestaste boom laten we achter, als een monument en om de jonge aanplant tegen te enthousiaste bezoekers te beschermen.”

“We zijn begonnen Het Kreil op hout te stoken. Het is de bedoeling dat ook andere bewoners van het landgoed ons eigen hout gaan gebruiken voor duurzame verwarming. Het bosbeheer is er nu op gericht om kwalitatief goed stukhout voor eigen gebruik te oogsten. De Slowaakse kachel in het hoofdhuis, een Magasro, bedient twee circuits en heeft een buffervat van 3000 liter. In een normaal woonhuis is een kachel van 30Kw met een buffer van 1500 liter ruim voldoende. De investering vergt 10.000 euro. Daar komt de houtoogst nog bij. Dat gebeurt op mijn aanwijzing. Kosten worden omgeslagen via een warmtemeter op de kachels. De band van de bewoners met het bos wordt versterkt en intensiever onderhoud wordt mogelijk. Ik doe dit samen met de Bosgroep Midden-Nederland. We hopen zo een veilig, mooi en productief landschap duurzaam in stand te kunnen houden.”

“Voor het onderhoud van kleine landschapselementen maak ik waar mogelijk gebruik van subsidies. In combinatie met het agrarisch natuurbeheer hoop ik de eigen identiteit van Kreil te kunnen bewaren. Het beheer wordt daarbij om fiscale redenen in een goeddoelentichting ondergebracht.” <

Janneke Godziejewski-Esselink, eigenaar van Landgoed Kreil bij Winterswijk. In Utrecht studeerde ze journalistiek, kunstbeleid en kunstmanagement. Ze liep stage voor de Europese Commissie en werkte onder andere bij de Raad voor Cultuur. Inmiddels heeft ze drie jonge kinderen, leeft grotendeels in Polen en besteedt haar vrije tijd aan de heropleving van het landgoed. Kreil bestaat uit een herenhuis, zes boerderijen, 24 hectare bos en 43 hectare weiland en akkers, deels vloeiwiden. Haar moeder woont op Het Kreil. www.kreil.nl

Willem de Beaufort

'Sectoraal werkende overheden bedreigen ecologische en economische duurzaamheid'

> BOSBOUWKUNDIGE JONKHEER Willem de Beaufort: "Voor mij is Den Treek, met grootvader als leerschool, mijn referentiekader voor het bosbeheer." De Beaufort werkte bijna veertig jaar bij Staatsbosbeheer en zat of zit in vele functies in de bosbouwsector. Via diverse familiebanden is hij betrokken bij het beheer van zes landgoederen.

"Voor Den Treek is bos zeer wezenlijk, namelijk 1300 van de 2000 hectare. Den Treek heeft een lange geschiedenis van professioneel bosbeheer, met een eigen invulling. Altijd heeft bosbeheer bijgedragen aan een gezonde exploitatie. Gekozen is voor lange omlopen en hoge kwaliteiten, met oog voor natuur, landschap en recreatie. Natuurlijke processen en het daarop aansluiten zijn wezenlijk voor dit bosbeheer. Den Treek Henschoten was hierbij vaak trendsettend. Resultaat is een relatief oud bos, met zwaar, hoogwaardig hout. Ecologisch en economisch stabiel, met een belangrijke geldstroom uit het bos."

"De overheid wilde robuuste ecologische verbindingen. Daarvoor is 45 hectare bos naar heide omgevormd. Dat bracht een keer aardig wat op maar verzwakt de financiële basis voor het landgoed op de lange duur."

"Ook voor kleinere landgoederen blijft bos een belangrijke inkomstenbron. Ik denk aan Ringelpoel BV met dertig hectare eik en loofhoutlanen. De continuïteit is een probleem. Wil je een behoorlijke hoeveelheid hout op de markt kunnen zetten, dan gaat de oogst schoksgewijs. Als je niet goed oplet, raakt oogst buiten beeld."

"Voor de wat grotere landgoederen zoals Beekzicht bij Voorst met dik 135 hectare bos is de bijdrage wezenlijk. Beekzicht is voor 2/3 naaldhout en 1/3 loofhout. Het bos wordt net goed productief. Het naaldhout – den,

Douglas, spar en lariks – levert de massa. Tot tien jaar geleden was het beheer niet op inkomsten uit het bos gericht. Nu volop en het werkt. Zelfs de natuurwaarden gaan er op vooruit. De toegenomen inkomsten uit het bos helpen om het exploitatieresultaat van het landgoed weer in het zwart te schrijven."

"Een bijzonder geval is Kolland bij Leersum met 43 hectare loofbos waarvan 20 hectare essenhakhout. Dit landgoed werd volledig subsidiegedreven beheerd omdat essenhakhout economisch een ramp is. Omvorming van essenhakhout naar opgaand loofhout werd verzuimd, met als resultaat de aanwijzing tot Natura 2000. Het beheer is nu feitelijk een publieke discussie. Kolland biedt kansen voor omvorming naar ecologisch hoogwaardig loofbos en op termijn ook economische duurzaamheid. Dat zal nog wel wat kruim kosten want zo'n omvorming blijkt voor beleidsmakers nog een stap te ver."

"Deze ervaringen met robuuste verbindingzones en hakhoutbeheer brengen mij tot de idee dat het sectoraal kijken vanuit de overheid al met al een gevaar is voor ecologisch en economisch gezond functioneren van een landgoed. Ik trek erg aan een minder sectorale benadering, vooral via de initiatiefgroep Het Landgoedbedrijf, voorheen Landgoed in 3D."<

Willem de Beaufort (66), mede-eigenaar Beekzicht te Voorst, 425 hectare, waarvan 135 hectare bos. Woont afwisselend in Zeist en op Beekzicht. Verder aandeelhouder Den Treek Henschoten, bij Amersfoort, 2000 hectare, waarvan 1300 hectare bos; bestuurder en beheerder Kolland bij Leersum; commissaris Rumelaar bij Woudenberg; bestuurslid stichting landgoed Geijsteren in Noord-Limburg en stichting Schovenhorst bij Putten.
www.hetlandgoedbedrijf.nl

Hans Kamerbeek,
hanskamerbeek@hetnet.nl

Hans Kamerbeek is bioloog, oud-journalist van onder meer Het Financiële Dagblad en schrijft in opdracht van InnovatieNetwerk een boek over de waardevolle bijdragen die burgers en bedrijven leveren aan natuur en landschap in Nederland. Het boek schetst de geschiedenis van het particulier beheer, biedt een serie van 24 portretten van bijzondere eigenaren en hun Nederlandse natuur, ruim honderd ervaringen en nieuwe ideeën om geld te verdienen met natuur en landschap en adviezen voor overheden om hun beleidsinstrumenten te verbeteren.

Stuur een e-mail met uw naam- en adresgegevens voor een gratis exemplaar, onder vermelding van 'bestelling boek Waardevol Groen' aan: info@innonet.agro.nl.

Indien u niet over e-mail beschikt, zend dan uw gegevens onder vermelding van 'bestelling boek Waardevol Groen' in gefrankeerde envelop naar:
InnovatieNetwerk
t.a.v. mevr. M. Nieuwenhuijsen
Postbus 19197
3501 DD Utrecht

In overleg kunnen meerdere exemplaren worden besteld. Belt u in dat geval met mevr. M. Nieuwenhuijsen, telefoonnummer: 070-3785954.